

SUUDİ ARABİSTAN VE SURIYE İÇ SAVAŞI: DİPLOMATİK TEMKİN SİYASETİNE DÖNÜŞ

Küresel ve bölgesel aktörlerin Suriye’de asli güvenlik tehdidi olarak IŞİD’i görmelerine ve IŞİD ile mücadeleyi Suriye iç savaşının gidişatına dair politikalarının ana eksenini yapmalarına karşın Esed rejimini tali bir güvenlik meselesi olarak değerlendirmeleri, Suudi Arabistan’ın güvenlik politikalarının etkinliğini ve meşruiyetini zayıflatmakta.

Eyüp ERSOY

Suudi Arabistan’ın Suriye iç savaşına yönelik politikasında son dönemde görülen temkinli ve ihtiyatkâr yaklaşım, Suudi yönetiminin Suriye politikasında yeni bir sayfaya işaret etmekte. Yakın döneme kadar Suudi yönetimi, iç savaşa aktif ve kapsamlı bir müdahale stratejisi çerçevesinde, Suriye’de mücadele eden silahlı gruplara lojistik destek vermekten, Türkiye ile birlikte Suriye’ye doğrudan askeri operasyon yapılabileceğine dair beyanatlara kadar muhtelif operasyonel ve diplomatik adımlar atmaktaydı. Ne var ki, son dönemde, Suriye iç savaşına doğrudan, aktif ve kapsamlı bir müdahale stratejisinin parçaları

olarak değerlendirilebilecek bu türden adımların, Suudi Arabistan’ın Suriye siyasetinde yerini, çok taraflı diplomasiyi önceleyen mesafeli, ihtiyatkâr ve sınırlı bir yaklaşıma bıraktığı müşahede edilmekte. Suudi Arabistan’ın Suriye iç savaşına yönelik bu yaklaşım değişikliğinin, Suudi dış ve iç politikasında bir kısım sebepleri bulunmakta.

Suriye’deki Dengeler

İlk olarak, IŞİD’in Suriye iç savaşının fiili ve faal taraflarından biri olarak ortaya çıkması, diğer bölgesel aktörlerin olduğu gibi Suudi Arabistan’ın politikasında da zoraki bir revizyonu beraberinde getirdi. Suudi yönetimi,

diplomatik söyleminde IŞİD ile başarılı bir mücadelenin tek yön-teminin Esed rejimi ile mücadele olduğunda ısrarcı. Örneğin, Suudi Arabistan'ın Washington eski büyükelçilerinden Faysal el Türki'ye göre, Suriye'de ana sorun IŞİD değil; IŞİD sadece bir semptom. El Türki'ye göre, Suriye'de çözümün yolu Esed rejiminin katliamlarına engel olacak şekilde Özgür Suriye Ordusu'na silahlı yardımda bulunmak, zira 'kanser gibi' bir yapı olarak IŞİD zayıflayan ve kendini müdafaa edemeyen bünyelerde gelişmekte. Ne var ki, küresel ve bölgesel aktörlerin Suriye'de asli güvenlik tehdidi olarak IŞİD'i görmelerine ve IŞİD ile mücadeleyi Suriye iç savaşının gidişatına dair politikalarının ana eksenini yapmalarına karşın Esed rejimini tali bir güvenlik meselesi olarak değerlendirmeleri, Suudi Arabistan'ın güvenlik politikalarının etkinliğini ve meşruiyetini zayıflatmakta.

İkinci olarak, Suriye iç savaşında aktif müdahale politikasının aynı seviyede devam etmesi, Suudi Arabistan'ın ABD ile hâlihazırda ki soğuk ilişkilerini daha da kötüleştirme riskini beraberinde taşımakta. Velihaht Prens Muhammet bin Selman'ın Haziran ortasındaki ABD ziyaretinin amaçlarından bir tanesi, ABD ile ilişkilerdeki zedelenmeyi tamir etmektir. Bu nedenle, Muhammet bin Selman'ın Başkan Obama ile görüşmesinde, Suriye mevzusunda gündem muhaliflere yardım değil Suriye'deki olası siyasi geçiş süreciydi. Benzer şekilde, Suriye iç savaşına yönelik aktif müdahale yaklaşımının Suudi Arabistan'ın Rusya ile ilişkilerine de zarar verme potansiyeli bulunmaktadır. Suriye'ye yönelik Suudi siyasetindeki değişikliğin

göze çarpan bir emaresi de Rusya ile ilişkilerde ortaya çıktı. Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Adil el Cübeyr, 26 Mayıs'ta Moskova'yı ziyaret etti. Suriye'deki Rusya etkisinin Suudi Arabistan tarafından tanındığının bir işareti olan bu ziyaretten üç gün sonra, Rusya'nın uzun dönemdir ifade ettiği isteğine uygun şekilde, Yüksek Müzakere Konseyi'nin baş müzakerecisi Muhammet Alluş görevinden istifa ettiğini açıkladı. Birçok gözlemci, bu istifayı Suudi Arabistan'ın baskısına bağladı. Buradaki önemli husus, Suudi Arabistan'ın Suriye meselesinin Rusya ile münasebetlerine zarar veren bir unsur haline gelmemesi yönünde bir diplomatik tavır geliştirmesi. Bu da, Suudi yönetimi için Suriye iç savaşına yönelik daha temkinli bir yaklaşımı bir ölçüde zorunlu kılmakta.

Üçüncü olarak, Suriye iç savaşı, Suudi Arabistan'ın bölge siyasetinde İran ile arasındaki mücadelenin sahalarından birini teşkil etmekte. Maddi ve manevi boyutlarıyla bölgesel soğuk savaş veya 'İslam'ın soğuk savaşı' gibi tabirler ile tasvir edilen bu mücadele, devam eden vekâlet savaşları ile birçok sahada olduğu gibi Suriye'de de devam etmekte. Ancak, İran ile ilişkiler bağlamında son dönemdeki iki önemli gelişme, Suudi Arabistan'ın Suriye iç savaşındaki askeri ve siyasi faaliyetlerini azaltabilmesinin önünü açtı. Birincisi, Suudi yönetiminin Şii din adamı Nimr el Nimr'i idam etmesi, akabinde Tahran'daki Suudi Arabistan Büyükelçiliği'nin göstericiler tarafından basılması ve buna Suudi Arabistan'ın İran ile diplomatik ilişkilerini keserek cevap vermesi ile turmanan gerilimin neticesinde,

Yemen'de taraflar 10 Nisan'da ateşkes kararı aldıktan sonra siyasi müzakereler Kuveyt'te devam etmekte. Ancak görüşmeler birkaç konu etrafında ortaya çıkan anlaşmazlıkları aşabilmiş değil.

birçok Körfez devletinin de Suudi Arabistan'a çeşitli seviyelerde destek vermesinin de katkısıyla, Suudi yönetimi açısından İran bölge siyasetinde belirli seviyede tecrit edilmiş durumda. İran'ın bölgesel tecridi, Suudi Arabistan'a bölgesel müdahalelerinde geri çekilme imkânı tanımakta. İkinci önemli gelişme, İran'ın askeri ve diplomatik ilgisinin Irak'a yoğunlaşması. IŞİD'e karşı Irak'ın çeşitli bölgelerinde, özellikle Musul ve Felluce şehirlerinde, İran askeri birliklerinin de yoğun katılımıyla düzenlenen operasyonlar, Tahran yönetiminin Suriye'deki gelişmeleri ikinci planda değerlendirmesine sebep olmakta. Suriye'deki başlıca bölgesel rakibi İran'ın Suriye iç savaşındaki etkinliğini azaltması, aynı şekilde, Suudi Arabistan'ın kendi etkinliğini de azaltabilmesinin önünü açmakta.

Daha Önemli Mevzular

Suudi Arabistan'ın Suriye siyasetinde çok taraflı diplomasiyi önceleyen mesafeli, ihtiyatkâr ve sınırlı yaklaşımının bir diğer sebebi, Suudi Arabistan'ın bölge politikasında, Yemen iç savaşının gidişatının ve akibetinin Suriye'deki

gelişmelerden çok daha fazla önem kazanmış olması. Suudi Arabistan'ı güvenlik ve politik boyutlarıyla daha doğrudan ve daha derinden etkileme potansiyeli bulunan Yemen iç savaşı, bu nedenlerden ötürü Suudi bölgesel siyasetinin ana gündem maddesi. Nisan 2015'te Suudi Arabistan öncülüğünde başlayan askeri harekât ile birlikte, Suudi Arabistan Yemen iç savaşına vekâletler vasıtasıyla değil doğrudan taraf olmuş bulunmakta. Bu askeri harekâtın Suudi Arabistan'ın hedeflerine ulaşmasında ne kadar başarılı olacağı, Suudi yönetimi açısından oldukça hassas bir husus.

Bununla birlikte, Suudi yönetiminin Yemen'deki krizin çözümünde öncelikli tercih olarak siyasi çözümü gördüğü ifade edilebilir. Yemen'de taraflar 10 Nisan'da ateşkes kararı aldıktan sonra siyasi müzakereler Kuveyt'te devam etmekte. Ancak görüşmeler birkaç konu etrafında ortaya çıkan anlaşmazlıkları aşabilmiş değil. En önemli uyuşmazlık konusu, sürgündeki Yemen hükümetinin başkent Sana'yı elinde bulunduran Husi milislerinin silahlı silanmasını talep etmesi. Askeri koalisyonun basın sözcüsü General Ahmet Asiri'nin görüşmeler başarısızlıkla sonuçlandığı takdirde Sana'ya askeri harekât düzenlenebileceği yönündeki beyanatları, Suudi Arabistan için Yemen'deki gelişmelerin öncelikli olmaya devam edeceğinin bir göstergesi. Bunlara ek olarak, Suudi yönetimi için Yemen kaynaklı bir başka ciddi güvenlik tehdidi ise 'Arap Yarımadası'ndaki El Kaide' ismiyle teşkilatlanan ve Yemen'de birçok şehir ve kasabanın denetimini ele geçiren yerel El Kaide

örgütlenmesi. Bu nedenle, Suudi Arabistan öncülüğündeki askeri koalisyonun kara operasyonlarında ilk hedefi kuzey Yemen'de hâkim olan Husi milisleri değil, güney Yemen'deki El Kaide mensupları oldu. Kıyı şeridindeki şehir ve kasabalardan El Kaide'nin çıkarılması gayesinde matuf olarak, Yemen'deki El Kaide'nin merkezi sayılan el Mukella şehri Nisan sonunda koalisyon kuvvetleri tarafından ele geçirildi. Buna rağmen, Yemen'de El Kaide tehdidin bertaraf edildiğini söylemek mümkün değil.

Suudi Arabistan'ın Suriye iç savaşında diplomatik temkin siyasetine dönmesinin bir başka sebebi de ülke içindeki gelişmeler. Suudi yönetimi, 25 Nisan'da resmi adı 'Ulusal Dönüşüm Programı' olan ancak 2030 Suudi Vizyonu başlığıyla kamuoyuna ilan edilen oldukça kapsamlı bir iç yeniden yapılanma programı açıkladı. Veliht Prens Muhammed bin Selman'ın öncülüğünde hazırlanan bu program, Suudi Arabistan ekonomisinin radikal ve köklü bir dönüşümünü öngörmekte. Mevcut Suudi yönetimi tarafından böyle bir programın hazırlanmasının ve tatbik edilmesinin zorunlu bir tercih olarak telakki edilmesinde, yaşanan ekonomik sıkıntıların etkisi belirleyici oldu. Küresel petrol piyasasında uzun süredir düşük seviyelerde seyreden petrol fiyatları Suudi yönetimini ekonomi politikalarında revizyona zorlamakta. Elbette petrol fiyatlarının düşük seyretmesinde Suudi Arabistan'ın petrol arzını daraltma yönünde kasıtlı şekilde adım atmama politikasının da etkisi bulunmakta. Bu durum, Suudi yönetiminin 2015 yılında 100

milyar dolarlık bir bütçe açığı ile karşı karşıya kalmasına sebep oldu ve Suudi ekonomisi geçen yıl % 13 küçüldü. Bir başka örnek olarak, mevcut durumun ortaya çıkardığı mali riskler sebebiyle, Mayıs ayında Suudi Arabistan'ın kredi notu düşürüldü. 2030 Suudi Vizyonu'nun ana hedefi ekonomide petrole 'bağımlılığın' azaltılması. Hâlihazırda, petrol ihracatından elde edilen gelirler bütçenin % 80'nin karşılama. 2030 yılına kadar Suudi ekonomisinde petrol dışı gelirleri artırma, kamu harcamalarını belirli seviyede kısıtma, yatırım gelirlerini artırma ve ilave istihdam yaratma hedefleri ile ilan edilen ekonomik reform programı, Suudi yönetimin gündemindeki en mühim ve en hassas konu. Suudi yönetiminin ilgisinin iç politikaya yönelmesi de dış politikadaki diğer alanlar ile birlikte Suriye iç savaşını da geri plana itmiş durumda.

Son dönemde, Suudi Arabistan'ın Suriye iç savaşına yönelik yaklaşımında diplomatik temkin siyaseti olarak nitelenebilecek, çok taraflı diplomasiyi öncelleyen mesafeli, ihtiyatkâr ve sınırlı bir yaklaşımı benimsemesinin muhtelif sebepleri bulunmakta. Suudi Arabistan'ın olduğu gibi Suriye iç savaşının fiili ve/veya siyasi taraflarının her birinin de Suriye politikalarını şekillendiren çok boyutlu sebepler bulunmakta ve ilgili tarafların siyasetlerindeki değişimleri anlamlandırmak, tüm bu sebepleri bir arada değerlendirmekle mümkün.

Dr. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi